

1982

A04-1982

Stichting
Amsterdam

Jaarverslag 1982

Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst

Secretariaat

Stadhuis, afdeling Kunstzaken, kamer 133
Oudezijds Voorburgwal 197-199
1012 EX Amsterdam

Inhoud

3 Inleiding

4 Bestuur

- Bestuurssamenstelling
- Bestuursvergaderingen
- Beschikbare middelen

4 Procedure

- Stipendia
- Oprachten
- Materiaalfonds
- Prijzen

5 Adviescommissies stipendia

6 Adviescommissies opdrachten

7 Adviescommissies prijzen

7 Toegekende stipendia

- Stipendia aan letterkundigen
- Stipendia aan componisten
- Stipendia aan beeldende kunstenaars

8 Verleende opdrachten

- Essay-opdracht
- Jeugdboek-opdracht
- Vertaalopdrachten
- Muziekopdrachten
- Toneelopdrachten
- Mime-opdrachten
- Documentaire foto-opdrachten
- Vrije creatieve foto-opdrachten
- Filmopdrachten
- Frans Duwaer-opdrachten

10 Fondsen

- Materiaalfonds
- Reservefonds

11 Gereedgekomen opdrachten

- Vertaalopdrachten
- Muziekopdrachten
- Toneelopdracht
- Documentaire foto-opdrachten
- Historische archief-opdrachten
- Vrije creatieve foto-opdrachten
- Filmopdrachten

12 Motivering adviescommissies prijzen

- Minderheidsrapport Multatuliprijs 1981
- Multatuliprijs 1981
- Multatuliprijs 1982
- Herman Gorterprijs 1980
- Herman Gorterprijs 1982
- Busken Huetprijs 1981
- Matthijs Vermeulenprijs 1982
- Albert van Dalumprijs 1981/1982
- Merkelbachprijs 1982
- Wibautprijs 1982
- Kho Liang Ie-prijs 1982
- H.N. Werkmanprijs 1982

24 Prijsuitreiking

Inleiding

Het bestuur van de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst heeft ook in 1982 het beleid van de afgelopen jaren voortgezet om gelden van het Fonds in de eerste plaats te bestemmen voor individuele kunstenaars.

Deelname aan de financiering van omvangrijke projecten waarvoor reeds subsidie uit andere fondsen werd verkregen druist in tegen de doelstellingen van het Fonds en dient tot de uitzonderingen beperkt te blijven: het zou immers het budget te zeer versnipperen en van het Fonds een instelling maken die hier en daar een gaatje vult, maar geen geld overhoudt voor afgeronde projecten.

Om uitvoering te geven aan dit beleid heeft het bestuur de reglementen van de diverse adviescommissies – waar nodig – herzien. Zo is het reglement van de adviescommissie filmopdrachten in die zin gewijzigd, dat aanbevolen wordt bij voorkeur projecten in hun geheel voor financiering in aanmerking te laten komen. Met de commissies die zich hiermee niet konden verenigen is uitvoerig overleg gepleegd om tot overeenstemming te komen of compromissen te bereiken.

Ook zijn verschillende reglementen, die tot misverstand aanleiding konden geven herzien, of waar ze zijn achtergebleven bij de ontwikkelingen aangevuld. In het reglement van de adviescommissie vertaalopdrachten is bijvoorbeeld benadrukt dat het om vertalingen van in een buitenlandse taal geschreven *litteraire* werken gaat.

Het reglement van de adviescommissie filmopdrachten is uitgebreid met de bepaling dat geld beschikbaar kan worden gesteld voor het schrijven van een synopsis, scenario, of draaiboek van een film- of videoproduktie, zonder dat dit de opdrachtgever of de maker verplicht tot het realiseren van de produktie ervan.

Daarnaast heeft overleg plaatsgevonden met de Stichting Fonds voor de Scheppende Toonkunst en de Stichting Fonds voor de Letteren, om doublures bij het verstrekken van opdrachten en het toekennen van stipendia te voorkomen.

Met het Fonds voor de Letteren is inmiddels overeengekomen dat auteurs die in aanmerking wensen te komen voor subsidie uit het Fonds voor de Kunst hun aanvragen rechtstreeks bij dit Fonds kunnen indienen, en niet zoals voorheen via het Fonds voor de Letteren; voorts dat de adviescommissie stipendia letterkundigen van het Fonds voor de Kunst met de coördinator van het Fonds voor de Letteren overlegt over de uiteindelijk uit te brengen adviezen.

Met het Fonds voor de Scheppende Toonkunst is afgesproken dat het Fonds voor de Kunst te horen krijgt hoe er over de subsidie-aanvragen is beschikt. Overigens kan het fondsbestuur in uitzonderingsgevallen besluiten de aanvraag van een kunstenaar die reeds subsidie van een ander fonds ontvangt toch te honoreren.

Het bestuur heeft voorts besloten om naast de jaarlijks toe te kennen Kho-Liang-le prijs voor industriële vormgeving geld beschikbaar te stellen voor opdrachten op dit terrein aan jonge ontwerpers en hen te helpen bij de uitvoering van hun plannen om de industrie voor nieuwe vormgeving te interesseren.

Met de Amsterdamse Kunstraad is de mogelijkheid besproken om de resultaten van verstrekte opdrachten op het gebied van muziek, ballet, mime en dergelijke in het openbaar te laten uitvoeren. Gezamenlijk is een plan opgesteld dat zal worden voorgelegd aan de Raadscommissie voor de Kunst van de Amsterdamse Gemeenteraad. Door financieringsproblemen zal dit plan voorlopig waarschijnlijk alleen kunnen doorgaan voor de uitvoering van opdrachten op het gebied van de mime. In een later stadium zal worden gezien of ook aan de opdrachten op de andere terreinen bekendheid kan worden gegeven. Samen met de Kunstraad is tevens besloten om in 1983 een vademecum voor kunstenaars te publiceren, waarin de verschillende subsidiemogelijkheden vermeld staan.

Het gebruik van nieuwe vermenigvuldigingstechnieken en de invloed daarvan op de ontwerpen vormen de kerngedachte van de Frans Duwaer-opdracht. Aanvragen, die aan deze karakteristieken beantwoorden, worden zelden ingediend. De overige aanvragen zijn gering in getal. Aldus is er weinig zicht op de ontwikkeling en kwaliteit die binnen het vak grafisch ontwerpen aanwezig moet zijn. Er zal daarom in de komende jaren worden gepoogd meer bekendheid aan de opdracht en het doel te geven.

Het bestuur van de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst beslist niet direct over de diverse uitkeringen uit haar budget, maar laat zich leiden door adviescommissies. Deze worden jaarlijks, op aanbeveling van de Amsterdamse Kunstraad ingesteld en behandelen per kunstsector en per soort uitkering de diverse aanvragen. Hun aanbevelingen worden het bestuur voorgelegd, dat vervolgens beslist over de toekenningen.

Bestuur

Bestuurssamenstelling

Het bestuur was als volgt samengesteld:

Voorzitter

Mr. A. Komen

Vice-voorzitter

F.J.A. Schellen

Leden

J. Odufre

Mevr. M. Pouw

Mevr. Chr. van Santen

F.M. Spruijt

Mevr. O. Zuiderhoek

Secretaris/penningsmeester

J.G. Vermaak

Ingevolge artikel 5 van de statuten moest de heer **F.J.A. Schellen** aftreden en konden vier bestuursleden voor herbenoeming worden voorgedragen. De heer Schellen werd destijds benoemd op aanbeveling van de Amsterdamse Kunstraad.

Mede in overleg met het Fondsbestuur zal het bestuur van de Amsterdamse Kunstraad ter vervulling van deze vacature een kandidaat voordragen.

Aan het einde van het verslagjaar werd de Wethouder voor de Kunstzaken verzocht de herbenoeming van mevrouw **M. Pouw**, mevrouw **O. Zuiderhoek** en de heren **J. Odufre** en **F.M. Spruijt** per 1 januari 1983 voor de periode van twee jaar te bevorderen.

Bestuursvergaderingen

Het Fondsbestuur kwam in 1982 twaalf keer bijeen en voerde bovendien een uitvoerige bespreking met het bestuur van de Amsterdamse Kunstraad.

Beschikbare middelen

Voor het jaar 1982 werd door de Gemeenteraad een bedrag van f 1054.600 aan het Fonds beschikbaar gesteld. In 1981 was dit bedrag f 1028.900.

Procedure

Stipendia

Het Fondsbestuur stelt jaarlijks gelden beschikbaar voor het toekennen van stipendia aan letterkundigen, componisten, beeldende kunstenaars en poppenspelers. De mededelingen over de mogelijkheid en de termijn van aanvragen worden jaarlijks gepubliceerd in de bladen van de onderscheidene vakorganisaties. Hierop is één uitzondering, namelijk die voor letterkundigen. Deze aanvragen worden centraal ingediend bij het Fonds voor de Letteren en daarna in kopie doorgezonden naar het Amsterdams Fonds voor de Kunst. De adviescommissies van beide fondsen beoordelen de aanvragen afzonderlijk. In tegenstelling tot het Fonds voor de Letteren wordt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst geen inkomensgrens gehanteerd.

Een **stipendium** is in de eerste plaats bedoeld om een kunstenaar in de gelegenheid te stellen zich enige tijd onbelemmerd door andere beroepsverplichtingen te kunnen wijden aan zijn arbeid. Aan een stipendium is niet de voorwaarde verbonden een afgerond produkt te leveren.

Een **opdracht** levert de kunstenaar geld voor materiaal en levensonderhoud en is expliciet produktgericht.

Een uitkering uit het **materiaalfonds** is uitsluitend produktgericht en heeft betrekking op de aankoop van materiaal.

O opdrachten

Jaarlijks verleent het Fondsbestuur opdrachten op het gebied van muziek, toneel, fotografie, film, mime, choreografie, typografie en letterkunde. Voor het indienen van aanvragen geldt dezelfde gedragslijn als bij stipendia.

Materiaalfonds

Het materiaalfonds neemt binnen het Amsterdams Fonds voor de Kunst een aparte plaats in.

De materiaalfonds-uitkering is rechtstreeks verbonden met een te realiseren kunstobject of -projecten. Veelal gaat het om een bijdrage in de kosten van duurzame of betrekkelijk duurzame materialen, die noodzakelijk zijn voor het tot stand te brengen kunstwerk.

Voor de beoordeling van de aanvragen is een breed samengestelde commissie ingesteld, die eens per kwartaal bijeenkomt en over de dan ontvangen verzoeken om financiële steun – tegen de achtergrond van de beschikbare middelen – advies uitbrengt.

Prijzen

Jaarlijks kent het Fondsbestuur enige prijzen toe, na ingewonnen advies van een daartoe ingestelde commissie. Deze prijzen beogen de bekroning van belangwekkende werken van scheppende kunstenaars en het mede daardoor onder de aandacht te brengen van een breed publiek.

Literatuur

De **Multatuliprijs** is bestemd voor een in het voorafgaande jaar verschenen en gepubliceerd prozawerk, oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

De **Herman Gorterprijs** is bestemd voor een in het voorafgaande jaar verschenen en gepubliceerde bundel poëzie, oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

De **Busken Huetprijs** wordt in elk oneven jaar toegekend en is bedoeld ter bekroning van een in de twee voorafgaande jaren gepubliceerd omvangrijk essay of een bundel essays, oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

Muziek

De **Matthijs Vermeulenprijs** wordt toegekend aan één of meer in Nederland woonachtige en werkzame componist(en) voor een in het voorafgaande jaar voltooid muziekwerk of -project.

Slechts onder zeer bijzondere omstandigheden kan, na overleg met het Fondsbestuur, het gehele oeuvre van een in Nederland woonachtig en werkzaam componist voor bekroning in aanmerking komen.

Toneel

De **Albert van Dalsumprijs** wordt toegekend aan een acteur, actrice of groep voor een individuele- of groepsprestatie bij de opvoering van een theaterproductie, die oorspronkelijk is geschreven in de Nederlandse taal en in het betreffende seizoen werd opgevoerd.

Architectuur

Eens per drie jaar wordt de **Merkelbachprijs** toegekend aan één architect of meerdere architecten van een bouwwerk dat in de periode van drie voorafgaande jaren in de gemeente Amsterdam werd voltooid.

De **Wibautprijs** wordt toegekend in de periode die ligt tussen de driejaarlijkse toekenning van de Merkelbachprijs.

De Wibautprijs heeft betrekking op activiteiten op bouwkundig- respectievelijk stedenbouwkundig gebied in de gemeente Amsterdam, waarbij de betrokkenheid van potentiële gebruikers bij de totstandkoming respectievelijk het beheer van de gebouwde omgeving duidelijk blijkt.

Als bedoelde activiteiten kunnen worden aangemerkt: onderzoek, uitwerking van ideeën, visualisering van plannen, prijsvragen en dergelijke. De Wibautprijs is dan ook bedoeld voor het bekronen van een project op het gebied van de stedenbouw en dient ter stimulering van jonge architecten.

Industriële vormgeving

De **Kho Liang Ie-prijs** wordt toegekend aan een (de) in Nederland gevestigde maker(s) van een werk van industrieel toegepaste kunst.

Voor deze prijs komt in aanmerking een werk of een serie werken, die een eigen creativiteit en werkwijze weerspiegelen. Slechts in uitzonderlijke gevallen kan ook een tekening van en/of een schetsontwerp voor een werk van industrieel toegepaste kunst dat nog niet in een model, prototype of gereed produkt gerealiseerd is, voor bekroning in aanmerking komen.

Typografie

De **H.N. Werkmanprijs** wordt toegekend aan een in Nederland gevestigd ontwerper voor diens grafisch werk, dat zich heeft onderscheiden.

Adviescommissies stipendia

Stipendia aan letterkundigen

A. Koolhaas
Dr. H.G.M. Prick
J. Eijkelboom

Stipendia aan componisten

Mevr. L. Meeuwssen
T. van Ulsen
G. Pieterse

In de loop van het verslagjaar werden de **adviescommissies** samengesteld en benoemd uit de door de Amsterdamse Kunstraad voorgedragen kandidaten. Na bereidverklaringen van de kandidaten werden deze commissies tenslotte als volgt samengesteld:

Stipendia aan beeldende kunstenaars

Mevr. A. von Graevenitz
P. Holstein
S. Gudmundsson

Adviescommissies opdrachten**Essay-opdracht**

Prof. dr. A.G.H. Bachrach
H. Bakx
A. Mertens

Jeugdboek-opdrachten

Mevr. A. Holtrop
J. Roelofs
Mevr. A. Matti

Vertaalopdrachten

H. van Pinxteren
J.H. Hillner
Mevr. M.A. Sabarte Belacortu

Muziekopdrachten

Th. Loevendie
J. Leussink
Mevr. A. Haenen

Toneelopdrachten

M. Oosthoek
Jacq Commandeur
Mevr. D. Houtman

Choreografie-opdrachten

Drs. L.C. Utrecht
Mevr. A. van Rhijn
Mevr. I. Rietstap

Mime-opdrachten

B. Siebrecht
Mevr. P. Bek
H. Bosch

Documentaire foto-opdrachten

P. Boersma
Mevr. U. den Tex
A. Klein
Drs. B. Bakker (Gemeentelijke Archiefdienst)

Vrije creatieve foto-opdrachten

B. Roodnat
F. Koene
W. Diepraam

Filmopdrachten

P. de Vos
Th. Lammertse
H. Balain
Drs. B. Bakker (Gemeentelijke Archiefdienst)

Industriële vormgeving-opdrachten

W.B. Rodenburg
Prof. W. Crouwel
H.J.J. Wagemans

Frans Duwaer-opdrachten

J.W. van Toorn
R.O. van Gennep
Prof. R.D.E. Oxenaar

Adviescommissies prijzen

Multatuliprijs (proza)

Prof. dr. C. de Deugd
Prof. dr. J.J. Goudsblom
H.C. ten Berge

Herman Gorterprijs (poëzie)

A. van Dis
J.B. Charles
H. Warren

Matthijs Vermeulenprijs (muziek)

E. Vermeulen
O. Ketting
K. de Vries

Albert van Dalsumprijs 1982/1983 (toneel)

Mevr. H. Alkema
H. Hogeland
Mevr. M. Meuleman

Merkelbachprijs (architectuur)

R.J. Groeneveld
P.J. Bakker
F. van Klingeren

Kho Liang le-prijs (industriële vormgeving)

Mevr. J. de Pauw
R.J. Kras
W. Bertheux

H.N. Werkmanprijs (typografie)

Mevr. A. Stroeve
W. Nikkels
B. Cornet

Toegekende stipendia

Stipendia aan letterkundigen

Overeenkomstig de sinds jaren geldende afspraak met het bestuur van de stichting Fonds voor de Letteren ontving het secretariaat de gegevens over de werkplannen van de auteurs, die via het Fonds voor de Letteren een stipendium hadden aangevraagd. De omvang van de stipendia werd gerelateerd aan het aantal werkmaanden, dat de auteurs op de aanvraagformulieren hebben vermeld en waarbij dit jaar een bedrag van f 2800 per maand als basis diende.

Voor het jaar 1982 was een bedrag van f 140 000 beschikbaar, hetgeen neerkomt op vijftig maandbedragen ad f 2800.

Het bestuur van de stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst besloot aan de hierna volgende letterkundigen een stipendium toe te kennen:

A. Alberts, A. van den Berg, J. Brouwers, E. Caïro, B. Borgart, I. Buruma, S. Hertog, mevr. M. van Keulen, E. de Jong, M. Kok, B. den Uyl, mevr. F.M. ten Harmsen van der Beek, J. Elburg, Bea Vianen, Thérèse Cornips, Th. Duquesnoy, mevr. R. Leigh-Loohuizen, mevr. D. Kuik, J. Schalekamp, W.E. Scheltens, D. Verspoor, J. van Helmond, Marko Fondse.

Stipendia aan componisten

Aan de hierna volgende toonkunstenaars werd een stipendium toegekend, teneinde hen in staat te stellen zich gedurende enige tijd onbelemmerd te kunnen wijden aan hun compositorisch werk:

Ton de Kruyf, Klas Torstensson, Bernard van Beurden, Bob Driessen, Boudwijn Tarenskeen, Maurice Horsthuis, Henk Stam, Freek Schorer, Nedly Elstak, Martin van Duynhoven, Maarten Hans van Norden, Ernst Reijseger, Charles W. Green, Harry Sparnaay, Willy Langestraat, Frits Weiland en Floris Kolvenbach.

Stipendia aan beeldende kunstenaars

Aan de hierna volgende kunstenaars werd een stipendium toegekend, opdat zij zich gedurende enige tijd onbelemmerd kunnen wijden aan de uitvoering

van een project op het gebied van de beeldende kunst:
Ger Dekkers, W.C. Gluck (Bulgar Fin), Bart Kelholt, Karl Krüll, Ger Lataster,
Emmy van Leersum, Wiechert Meursing, Renske Morks,
Fabienne de Quasa Riera Ayats, Pnina Reichman, Servie Jansen,
Rob van Koningsbruggen, Tom Puckey, Jacoba Bedaux, Jos Wong,
Rob Buitenman, mevr. M. Greiner en Olga Wiese.

Verleende opdrachten

Essay-opdracht

Het advies voor het verlenen van de essay-opdracht was aan het einde van het verslagjaar nog niet uitgebracht.

Jeugdboek-opdrachten

Aan **Anne Marie Baart** en aan **Hans Dorrestijn** werden opdrachten verleend tot het schrijven van een jeugdboek. Het honorarium voor ieder werd bepaald op f 7500.

Vertaalopdrachten

Aan **Ingeborg Lesener** werd opdracht verleend tot het maken van een Nederlandse vertaling van *Der Mann ohne Eigenschaften* van Robert Musil. Honorarium f 9000.

Aan **Marko Fondse** werd opdracht verleend voor het vertalen van een verzameling verzen uit *Sobranie stichov* van Vladislav Chodasjévitsj. Honorarium f 3000.

Aan **Koos Schuur** werd opdracht verleend tot het vertalen van een selectie van moderne Amerikaanse gedichten, gebaseerd op de essays van Robert Bly, getiteld *Leaping Poetry*. Honorarium f 3000.

Aan **Ingrid Nijkerk-Pieters** werd opdracht verleend tot het vertalen van enig werk van Ernst Barlach. Honorarium f 2800.

Muziekopdrachten

Klaas de Vries

Compositie voor panfluit, saxofoon, gitaar, piano en slagwerk in dubbele bezetting. Honorarium f 12000.

Paul Termos

Compositie voor viool, mandoline, gitaar en contrabas. Honorarium f 6000.

Ernst Oosterveld

Compositie voor basklarinet en kamermuziekensemble. Honorarium f 12000.

Frans van Doorn

Compositie voor clavecimbel en blokfluit. Honorarium f 5000.

Henk van Lijnschooten

Compositie voor harmonie-orkest ten behoeve van de lagere afdelingen. Honorarium f 8000.

Cees Vlak

Compositie voor fanfare-orkest in de hoogste afdeling. Honorarium f 10000.

Willem Frederik Bon

Liederencyclus voor bariton en piano. Honorarium f 5000.

Daan Manneke

Compositie voor kamermuziekensemble. Honorarium f 12000.

Daniël Brozak

Compositie voor fluit, harp, zangstem, contrabas en slagwerk. Honorarium f 6000.

Toneelopdrachten

Aan Gerrit Komrij en aan Edwin de Vries werden opdrachten verleend tot het schrijven van een toneelstuk. Honorarium ieder f 10000.

Mime-opdrachten

In verband met de geringe respons op de oproep tot aanvragen van een mime-opdracht werd op verzoek van de adviescommissie besloten de termijn van inzending te verschuiven naar 1 februari 1983.

Begin december 1982 heeft de fondssecretaris naar alle mimespelers, -docenten, -studenten en mimegroepen een desbetreffende circulaire toegezonden. De ruim tweehonderd namen en adressen werden veschaft door de adviescommissie.

Documentaire foto-opdrachten

Aan zes fotografen werden opdrachten verleend tot het vastleggen van verschillende aspecten van het Amsterdamse stadsbeeld. De onderwerpen

van elke afzonderlijke opdracht werden tenslotte vastgesteld in overleg met de fotografen, de leden van de adviescommissie en de Gemeentearchivaris.

De opdrachten werden verleend aan:

Harry Meijer

Woonwagenkamp Osdorp

Michel Pellanders

Kantoorwerk

Dennis Hogers/Rob Versluys

Portretten van jonge kunstenaars

Lex van der Slot

Woonbootbewoners

Gerda van der Veen

Ruigoord

Hannes Wallrafen

Jongerencultuur

Vrije creatieve foto-opdrachten

In november 1981 had de adviescommissie kennisgegeven van de ontvangen aanvragen voor de vrije creatieve foto-opdrachten 1981 en het erbij gevoegde documentatiemateriaal bekeken. Na ampele discussie werd tenslotte besloten de inzendtermijn te verschuiven naar 1 februari 1982 en in de nieuwe oproep er de nadruk op te leggen, dat de aanvragen geen documentair karakter moeten dragen. Het was de commissie namelijk opgevallen, dat vrijwel alle aanvragen waren gericht op het uitvoeren van een foto-reportage met een uitgesproken documentair karakter, hetgeen in strijd is met de intentie van de vrije creatieve foto-opdracht.

De respons op de nieuwe oproep was verrassend te noemen. Niet minder dan eenenveertig aanvragen met omvangrijk documentatie-materiaal dienden te worden beoordeeld.

Op advies van de commissie werd aan **José Rodrigues** opdracht verleend tot het maken van tenminste vijftientig opnamen van diverse experimentele objecten.

Aan **Sem Presser** werd opdracht verleend tot het maken van tenminste vijftientig opnamen van diverse gezinnen, die waren voortgesproten uit een zeer kinderrijk gezin uit Leiden. Het honorarium voor ieder werd bepaald op f 10000.

Hierna werd een oproep geplaatst voor de vrije creatieve foto-opdrachten 1982. Ook nu bleek de belangstelling hiervoor bijzonder groot; de commissie moest vierenvijftig aanvragen beoordelen.

Aan **Fons Timmer** werd opdracht verleend tot het maken van circa vijf series van vier tot zes foto's, waarin en waarbij wordt geëxperimenteerd met twee- tot drie-dimensionale werking van diverse buitenopnamen.

Aan **Cary Markerink** werd opdracht verleend tot het maken van een serie stillevens in kleur op diapositieven, gebaseerd op eigentijdse elementen, voortbordurend op de internationale stillevens-traditie uit de jaren 1920-1940. Het honorarium voor ieder werd bepaald op f 7500.

Filmopdrachten

Aan het **Nederlands Theater Instituut** werd een extra bijdrage ad f 10500 toegekend in de kosten van drieëntwintig video-interviews in het kader van de Amsterdam/Berlijn-film van **Kees Hin** en **K. Schippers**. Hieraan werd de voorwaarde verbonden, dat de drieëntwintig video-kopieën ter beschikking worden gesteld aan het Fonds ten behoeve van de Gemeentelijke Archiefdienst.

Aan **Simon Muller** werd een bedrag van f 20453 toegekend als bijdrage in de kosten van de film *Nieuwmarkt '75* onder voorwaarde, dat een kopie van deze film aan het Fonds ter beschikking wordt gesteld ten behoeve van de Gemeentelijke Archiefdienst.

Aan **Mart van den Busken** werd een bedrag van f 40000 toegekend voor het maken van een speelfilm onder de voorlopige titel *De fietsenbaas*.

Aan **Barbara Meter** werd een bedrag van f 18018 toegekend als bijdrage in de kosten van haar film *Binnenstebuiten*.

Aan **Pink Scheerder** werd een bijdrage ad f 15000 verleend voor het afwerken van haar project *Drie video-schetsen*.

Aan **Mattijn Seip** werd een bedrag van f 16000 toegekend als bijdrage in de kosten van zijn film *De nacht is lang*.

Aan **Rudolf van den Berg** werd een bedrag van f 15000 toegekend als bijdrage in de kosten van de film *Sal Santen rebel*.

Voor het maken van een semi-documentaire film over muziekworkshops in het buurtcentrum **Het BOC** is een bedrag van f 7390 gereserveerd.

Als bijdrage in de kosten van materiaal, apparatuur en afwerking van het

project *De videokunstenaar* van **Ruud Monster** en **Alie Wiering** werd een bedrag van f 15 000 beschikbaar gesteld.

Voor het maken van een experimentele film, onder de titel *Kruispunt* werd aan **Frans van de Staak** een bedrag van f 19 639,- toegekend.

Aan het einde van het verslagjaar liet de heer Van de Staak weten, dat het project intussen volledig door derden wordt gesubsidieerd, zodat het Fonds de in uitzicht gestelde bijdrage niet langer behoeft te reserveren.

Frans Duwaer-opdrachten (typografie)

In verband met het geringe aantal aanvragen voor een typografie-opdracht werd besloten een student grafisch ontwerpen opdracht te verlenen tot het ontwerpen en in kleine oplage vervaardigen van een affiche, dat gegevens bevat betreffende de aard van de opdracht en de mogelijkheid van inzending. De affiches werden in het begin van het verslagjaar toegezonden aan alle Academies voor Beeldende Kunsten.

Deze wijze van bekendmaken van de Frans Duwaer-opdrachten heeft aan de verwachtingen voldaan.

Op advies van de commissie, die bestond uit Daphne Duijvelshoff en de heren G. Dumbar en R. van Raalte werden tenslotte de opdrachten voor het jaar 1981 als volgt verleend:

Victor Levie zal een affiche en een catalogus/krant voor een tentoonstelling onder de voorlopige titel *Apartheid 60-80* ontwerpen en vervaardigen. Het honorarium werd bepaald op f 6000.

Sjan Bijman zal een ontwerp maken van een logo, een informatieboekje en affiches voor de Haarlemse groepering *Vrouwen tegen sexueel geweld*. Het honorarium werd bepaald op f 4000.

Aartjan Mandersloot maakt een ontwerp voor een grafisch produkt (affiche) waarmee de mogelijkheden voor grafische kunstenaars van een open werkplaats in Enschede worden bekendgemaakt. Het honorarium werd bepaald op f 3000.

Liesbeth Zikkenheimer ontwerpt en vervaardigt les- en voorlichtingsmateriaal voor Turkse en Marokkaanse vrouwen in Nederland. Het honorarium werd bepaald op f 7000.

Op advies van de commissie werd tevens besloten opdracht te verlenen aan **Lex Reitsma**, student aan de Gerrit Rietveld Academie, tot het ontwerpen en produceren van een affiche met de aankondiging van de mogelijkheid tot inzending voor de Frans Duwaer-opdrachten 1982.

De affiches werden in oktober 1982 toegezonden aan alle Academies voor Beeldende Kunsten. De inzendtermijn om verzoeken voor een opdracht in te dienen, werd gesteld op 15 december 1982.

Aangezien de adviescommissie voor de Frans Duwaer-opdrachten 1982 pas in januari 1983 voor de beoordeling van de vele aanvragen bijeen zal komen, konden uiteraard aan het einde van het verslagjaar nog geen opdrachten worden verleend.

Fondsen

Materiaalfonds

In de loop van 1982 werden bijdragen toegekend ten behoeve van de aankoop van materialen aan individuele kunstenaars. Ingevolge het gewijzigde reglement kan het Fondsbestuur ook materiaalvergoedingen toekennen ten behoeve van een project dat zal worden uitgevoerd door een team van twee scheppende kunstenaars.

Aan de hierna volgende kunstenaars werd een bijdrage toegekend:

Ans Hey, H.P.M. Scheerder, Floris Guntenaar, Paul van den Berg en Maya Pejić.

Reservefonds

De gelden die door schenkingen of rentebijdringen aan de financiële middelen van het Fonds worden toegevoegd, zijn bestemd voor bijzondere bijdragen ter bevordering van alle mogelijke wijzen van kunstbeoefening. De beschikbare middelen kunnen worden gebruikt voor onder meer het verlenen van een bijzondere opdracht of een stipendium voor een bijzonder project, voor het instellen van een onderzoek, het toekennen van een incidentele prijs, het uitschrijven van een prijsvraag of voor dekking van een tekort van een al of niet uitgevoerd project waarbij kunstenaars betrokken zijn of zullen zijn.

Aan de **Matthijs Vermeulenstichting** werd een bedrag van f 10 000 toegekend als bijdrage in de kosten van het doen verschijnen van het complete oeuvre van Matthijs Vermeulen op een grammofonplaat.

Aan **Susanne Reitz** werd een stipendium ad f 8 000 toegekend ter voorbereiding van het project *De tijd tussen de muren*, dat zij tezamen met

Patricio Wang in juni 1982 heeft uitgevoerd in het Shaffy theater en vervolgens in Utrecht, Tilburg, Groningen en Rotterdam.

Aan de **stichting Foto-archief Maria Austria Particam** werd een bedrag van f 10000 toegekend als bijdrage in de kosten van het doen uitgeven van een boek, gewijd aan het fotografisch werk van Eva Besnyö door de uitgeverij Sara te Amsterdam.

Het fotoboek getiteld *Eva Besnyö, 'n halve eeuw werk* is intussen in een oplage van 5000 exemplaren verschenen.

Aan **Lex Reitsma** werd een bedrag van f 500 toegekend voor het ontwerpen en produceren van een affiche (in een oplage van vijftig exemplaren) waarin een oproep tot inzending van aanvragen voor de Frans Duwaer-opdrachten 1982 werd opgenomen. De affiches werden toegezonden aan alle academies in Nederland.

Aan **Elmer Schönberger** werd een stipendium ad f 15000 toegekend voor het schrijven van muziek bij het muziektheaterstuk *Verhuisbericht*, dat in het kader van het Holland Festival 1983 zal worden gerealiseerd.

Gereedgekomen opdrachten

Vertaalopdrachten

Ingrid Nijkerk-Pieters voltooide haar Nederlandse vertaling van *Der gestohlene Mond* van Ernst Barlach.

Kristien Warmenhoven voltooide haar Nederlandse vertaling van gedichten van Anna Achmatova onder de titel *De laatste roos*.

Muziekopdrachten

Willem Frederik Bon

Songs of nature, liederencyclus voor bariton en piano op teksten van de Engelse dichter William Wordsworth.

Bernard van Beurden

Compositie voor accordeon-orkest en zangstem.

Martin van Duyhoven

G.S.B.C. Boogie, compositie voor 4 slagwerkers, basgitarist en tap-danser.

Henk Keizer

Pour moi mon amour, liederencyclus op gedichten van Jacques Prévert.

Roland Voortman

Hermitage, compositie voor het Fodor kwintet.

Cor de Groot

Zit-liedjes en spring-dansjes voor kleine- of Ierse harp.

Enrique Raxach

Ode, per flauto e trio d'archi (in memoriam Lucius Voorhorst), een compositie voor het Nederlands Fluitkwartet.

Kees Vlak

De nieuwe kleren van de keizer, voor fanfare-orkest met declamatie ad libitum.

Paul Termos

Bedankt Maecenas, voor zes instrumenten en opgedragen aan het Nieuw Ensemble

Toneelopdracht

Frans Strijards voltooide zijn toneelstuk dat in het komende speelseizoen zal worden opgevoerd door het Projekttheater.

Documentaire foto-opdrachten

Han Singels maakte een reportage betreffende werkgelegenheid en economische politiek in Amsterdam.

Harry Meijer voltooide zijn reportage over de vele aspecten van en leefwijze in Nieuw-Zuid.

Maya Pejić voltooide haar uitgebreide documentaire over Amsterdamse interieurs.

Bert Verhoeff maakte een reportage over *sportieve recreatie* in Amsterdam.

Historische archief-opdrachten

Cor Jaring stelde een serie van zevenenvijftig foto's betreffende de Provo-beweging samen uit bestaande negatieven uit zijn archief.

Charles Breijer leverde een serie van eenenvijftig zwart/wit foto's betreffende de periode 1935-1945.

Mark Kolthoff maakte een uitgebreide serie foto's van negatieven uit zijn archief over de stad in de jaren dertig.

Vrije creatieve foto-opdrachten

Bert Nienhuis maakte veertig portretten van bekende personen tegen de achtergrond van de aan hen verwante actuele problematiek, te weten van: Lodewijk de Boer, Berend Boudewijn, Adrian Brine, Kitty Courbois, Drees Sr., Linda van Dijck, Jeroen Henneman, Judith Herzberg, Abel Herzberg, Metten Koorstra, Rem Koolhaas, Liesbeth List, Geert Lubberhuizen, Willem van Malsen, Hans van Manen, Hugo Metsers, Harry Mulisch, Cees Nooteboom, Pim de la Parra, Koko Petalo, Ben Polak, Ben Sajet, Ada van Randwijk, Sandberg, Ed van Thijn, Joop den Uijl, Irene Vorrink, Theun de Vries, Carel Willink, prof. Wijdeveld, Rudi van Dantzig, Anton Koolhaas, Wim van Norden, Fong Leng, J. Valken, Andy Warhol, Simon Wiesenthal, mr. Borgerhof Mulder, Johnny van Doorn en A. van Agt.

Hense Boekhout maakte een aantal series foto's als resultaat van een fotografisch onderzoek van de inwerking van het licht op de objecten en de weergave door middel van scherp/onscherp (focussen).

Hans van Meerwijk vervaardigde vijftien opnamen van diverse lichtobjecten, het resultaat van licht-projecties, waarmee een eigen vormgeving wordt bewerkstelligd.

Filmopdrachten

Ed van der Elsen maakte een film onder de titel *Amsterdams peil of een fotograaf filmt Amsterdam*.

August Verschueren (August Louisson-Barrier) voltooide zijn film over Bulgar Finn, getiteld *Who needs the Pacific Ocean?*

Simon Muller voltooide zijn film over de leefgemeenschap Christiania bij Kopenhagen.

Motivering adviescommissies prijzen

De **Multatuliprijs 1981** – groot f 7 000 – werd in maart 1982 toegekend aan **Doeschka Meijning** voor haar in 1980 gepubliceerde roman *Tijger, tijger*.

De commissie, die daartoe was benoemd, bestond uit de heren G. Krol, F. de Rover en L.A.A. Kooijman.

De aanbeveling tot bekroning van deze roman werd niet gesteund door de heer Kooijman en overeenkomstig het reglement voor de adviescommissie volgt hierna het minderheidsrapport van Bert Kooijman.

Minderheidsrapport Multatuliprijs 1981

Als de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst haar prijs voor oorspronkelijk proza met de naam Multatuli kwalificeert, dan mag men aan die naamgeving wel de consequentie verbinden, dat een werk dat een adviescommissie ermee bekroond wil zien, enige verwantschap vertoont met dat van de illustere naamgever van die prijs. Een van de eigenschappen van Multatuli was ongetwijfeld zijn breken met de literatuurconventies van zijn tijd. Daarom heb ik als lid van de adviescommissie voor de genoemde prijs weloverwogen een werk gekozen dat naast andere kwaliteiten aan die eigenschap beantwoordt. Het is *Mijn territorium* van **Mark Insingel**.

Om mijn keuze te ondersteunen en mijn opvatting met betrekking tot het andere proza te toetsen, haal ik enkele uitspraken aan van een drietal critici, die ik hier wel als 'witte raven' moet beschouwen.

Hugo Bousset benadrukt in een overzichtsartikel van het 'andere' proza, dat voor Insingel literatuur blijkbaar 'het laatste bastion' betekent, 'waarin de mens zich vrij kan bewegen en waarin hij van de erotiek van zijn bestaan kan genieten' ('Taalkritiek en taalkreaties', *Yang* 100/101, p. 25-44; dit citaat staat op pagina 33).

Graa Boomsma besluit zijn bespreking van *Mijn territorium* in De Waarheid van 1 november 1980 met de woorden: '*Mijn territorium* is een rijk en bewegelijk boek...'. Het is 'een integere en serieuze taalaanval op denkwijze en taaluitingen die de huidige maatschappij van bezitters (en bezitlozen) in stand houden. Een afwijkend boek, in positieve zin wel te verstaan'.

Tot slot: de uitspraak: Onbekend maakt onbemind, geldt ook het werk van Insingel. Het is een schande dat een aantal critici in ons land daaraan mede debet zijn, omdat zij bewust het 'andere' proza discrimineren, zodat een belangrijk werk als dat van Insingel vrijwel met eenparigheid van stemmen doodgezwegen blijft.

Evenals Hanneke van Buuren becroop mij bij het (her)lezen van *Mijn territorium* dan ook 'het griezelige gevoel dat Noord-Nederland wel erg in een uithoek ligt' ('Spel zonder grenzen', *Ons Erfdeel*, 5/81, p. 751-752; dit citaat staat op pagina 752), want opnieuw is gebleken dat een werk van internationale betekenis, bij een kleine progressieve literaire uitgeverij gepubliceerd, dankzij een bekrompen literatuuropvatting van de meeste critici in ons land van de aandacht verstoken blijft die het zo ten volle verdient.

De heren Gerrit Krol en Frans de Rover konden zich niet verenigen met de door Bert Kooijman voorgestelde kandidaat, de Belgische schrijver **Mark Insingel**, en besloten tenslotte **Doeschka Meijning** voor te dragen, steunend op de hierna volgende overwegingen.

Motivering adviescommissie Multatuliprijs 1981

In 1974 debuteerde **Doeschka Meijning** met *De hanen en andere verhalen*. In deze bundel toont zij zich een auteur die in staat is tot het schrijven van verhalen waaraan een 'idee' ten grondslag ligt, verhalen die op een doordacht-gestructureerde manier uitdrukking zijn van inzicht in (aspecten van) het leven.

Zij toont zich vooral een auteur die zich bewust is van het feit dat er een literaire traditie bestaat, waard om niet alleen op te reageren, maar ook om te 'verwerken' en zo tot een eigen, individueel herkenbaar schrijverschap te komen. Voor *De hanen* was de auteur Borges haar grote inspirator, in de hecht gecomponeerde roman *Robinson* erkende zij Vestdijk als haar leermeester. Maar met de roman *De kat achterna* (1977) vond Doeschka Meijnsing haar eigen toon en, even belangrijk, haar eigen thema, treffend verwoord door de hoofdpersoon: 'Het verlangen is de stijl van de eeuwigheid. De manier waarop men schrijft of verlangt of droomt. Niet de manier waarop men is'.

De in 1980 gepubliceerde roman *Tijger, tijger* lijkt in het oeuvre een synthese. De roman kent een even complexe en gelaagde structuur als *Robinson*, en is geschreven in de lyrische toon van *De kat achterna*. Maar bovenal krijgt het thema van het verlangen hier de meest indringende uitwerking. De werkelijkheid, 'de manier waarop men is', vormt het uitgangspunt voor een onderzoek naar 'de eeuwigheid', wat zoveel betekent als de constructie van de geschiedenis (van iemand anders of van zichzelf) door middel van de verbeelding. Het schrijven van de familiegeschiedenis van glasfabrikanten in opdracht van het laatst levende familielid, een moeder die steeds opnieuw haar verleden wil vertellen en vertelt, dat is 'geschreven', wil zien, wordt door de hoofdpersoon tot metafoor voor het zoeken naar haar eigen geschiedenis die haar lijkt te ontglippen door de gecompliceerde haat-liefde verhouding met haar eigen moeder. De hoofdpersoon schrijft: moeizaam probeert zij de feiten uit de werkelijkheid van de glasmilie tot een beeld om te vormen, daarbij gehinderd door een wantrouwende huisbediende, die slechts 'getallen' wil zien. De hoofdpersoon verlangt: hoewel in werkelijkheid afwezig, is haar liefdesvriendin, 'de professor', wier bestaan door de moeder genegeerd wordt, de allesbeheersende aanwezige naar wie haar erotisch verlangen uitgaat. De hoofdpersoon droomt: als kind poogde zij de werkelijkheid in bedwang te krijgen door rollenspel, maskerade, leugen, toen zij zich, als enige dochter tussen zonen, liet inspireren door Kiplings *Jungle Book* en zich inbeelde het jongetje Mowgli te zijn dat de tijger doodde, maar verstoten werd. In Venetië, juist in die met zoveel symboliek geladen stad, komen ten slotte alle verhaaldraden samen, maar dan lijkt de tijd in de gedaante van de dood alle streven van de hoofdpersoon zinloos te maken. Toch rest de hoop, ingegeven door een lichtstraal van een machteloze zon over het water en de zwarte lak van de gondels.

Doeschka Meijnsing schreef met *Tijger, tijger* geen psychologische roman. Zij schreef een boek dat de lezer uitdaagt door een kunstig en ingewikkeld betekenis spel van motieven, door een subtiel verstrengelen van verschillende verhaaldraden, door al dan niet verholde verwijzingen naar 'literatuur'.

Tijger, tijger is een roman die laat zien hoe de kunst in staat is (of misschien: zou moeten zijn) de werkelijkheid tot eeuwigheid te maken en daarmee zin te geven aan het verlangen.

Motivering adviescommissie Multatuliprijs 1982

Hoe besmettelijk, aanstekelijk of stimulerend *Opperlandse Taal- en Letterkunde* werkt, ook op lezers die van huis uit niet bij machte of geneigd zijn zich in Opperlandse termen uit te drukken, ervoer een van de leden van de adviescommissie toen hij tot pagina honderddrieënzestig van het zojuist genoemde werk gevorderd was. Op die plaats worden onder het hoofd 'Flikjes en bintjes' de zogenoemde eponiemen beschreven door Battus' opponerende rechterhand drs. Van Buren, die zich in vroeger dagen nog Dra. zou hebben mogen noemen. Van Buren vraagt zich op die pagina af of een twijfelachtig eponiem als de Rotterdamse benaming 'kaasjagers' voor agenten werkelijk afkomstig is van de voormalige Amsterdamse politiecommissaris Kaasjager. Wat Van Buren niet, maar dit commissielid wel bleek te weten was, dat er in de pre-opperlandse volksletterkunde van de zestiende eeuw reeds kaasjagers optreden. Ook daar zou het gaan om politiefunctionarissen, in volksere termen 'smerissen', die zwerfende klaplopers, gauwdieven en pooiers op de huid zaten. In een van de *Veelderhande Geneuchlijcke Dichten, Tafelspelen Ende Refereynen* uit die periode wordt de toekomstige zelfkanter derhalve aangeraden na zijn zestiende levensjaar een zich prostituerende vrouw uit te zoeken, een Mosse...

'Die hem wel te bedde sal diene
Ende die hem vanden kaesjagher verlosse..'

Een blik in het WNT echter, bracht een geheel andere lezing van dit woord aan het licht, welke aannemelijker klinkt dan de eerste: de jonge land- of klaploper zou de begeleider van een oudere, blinde bedelaar zijn (een 'ouden

De Multatuliprijs 1982 groot f 7000 – werd in december 1982 toegekend aan Hugo Brandt Corstius voor zijn boek *Opperlandse Taal- en Letterkunde*. De commissie, bestaande uit H.C. ten Berge, C. de Deugd en J. Goudsblom, motiveerde haar aanbeveling als volgt.

Kaesjagher'), van wie hij zich kon los maken door een bereidwillige Mosse te vinden. De kaasjager was dus in geen enkel opzicht een handhaver van de openbare orde.

Deze korte uiteenzetting laat zien hoe snel een lezer van Battus' en Van Buren's standaardwerk zich kan verliezen in een willekeurig detail dat op een willekeurige bladzijde wordt aangetroffen. Het boek staat vol met details en gedetailleerde uiteenzettingen, die evenwel steeds beantwoorden aan spelregels waaraan de Opperlander zich strikt dient te houden. Naast spelregels is er één ordenend principe, dat met het woord 'gram' wordt aangeduid. Het 'gram' of 'schrijfsel' vormt de grondslag van de hier ontworpen taal- en letterkunde. Er zijn tal van grammen, die door Battus in een inleidend program en negen taalkundige hoofdstukken worden beschreven en toegelicht. Door het hele boek heen worden honderden voorbeelden en verzamelingen van grammen gegeven, welke direct naast of onder de theoretische uiteenzettingen staan afgedrukt. In vele gevallen, zoals in dat van de 'miragrammen', streven Battus en Van Buren naar volledigheid, een streven dat zich laat begrijpen uit de grote hardnekkigheid en de volharding waarmee het opperlandse taalspel wordt bedreven, en de strenge discipline die de auteurs zich daarbij hebben opgelegd. In de grond van de zaak zijn ze 'bricoleurs' van het zuiverste water.

Heel wat taalhandelingen zijn verboden of juist verplicht, wat de lezer in het eerste hoofdstuk (over het 'lipogram') al meteen wordt duidelijk gemaakt. Een lipogram is gebaseerd op de weglating van een of meer letters: zou het gebruik van alle letters zijn toegestaan, dan is er van Opperlands geen sprake meer en heet het lipogram, volgens Battus, 'Nederlands'. Fraaie voorbeelden van lipogrammen vormen de 'A-saga' en de 'A-spraak' waarin ieder woord de open of gesloten klinker A dient te bevatten. Battus ziet hier zelfs kans op streng gedisciplineerde wijze een – onder andere namen – veelvuldig door **Brandt Corstius** op de korrel genomen onderwerp, als terloops, aan de orde te stellen. In 'Van Agt stapt af' en 'Zaans drama' duikt de (nu afgetreden) minister-president van ons land in een even vernuftige als vermakelijke context op, hetgeen aanleiding geeft tot zinnen als:

'Na nacht van kabaal, smaad, schandaal zal A. van Agt als staatsman gaan.
'Na twaalf jaar Haags staatsmanschap zal Van Agt maandag ras pad Brabant gaan, waar paaps staatsman vandaan kwam.'

In 'Zaans drama' is het Klaas Taalman van Zaandam die timmerend aan een waranda een 'taalgrap van A-taal' bedenkt, waarin hij 'Van Agt maar naar 't staatsmanwalhalla laat gaan', wat leidt tot een breedvoerig A-conflict met een bezoeker:

' 'n fan van Van Agt; Marja aanbad Van Agt... Marja kwaad, pakt d'r tas; gaat!'

Het lipogram, gebaseerd op klinkerdwang, is hier ondanks Battus' verklaarde desinteresse in de klank nagenoeg tot vocalise geworden. Schrijvend over *Opperlandse Taal- en Letterkunde* merkte een criticus van een landelijk ochtendblad op dat het boek, doordat het niet valt na te vertellen of samen te vatten, geen inhoud heeft. Opperlands, aldus deze criticus, is pure vorm. Het is niet moeilijk zich met deze opvatting te verenigen, wanneer men zich herinnert dat deze taal- en letterkunde methodisch, zij het speels, en volgens het ordenend gram-principe is opgebouwd. (Battus zelf verklaart in zijn inleiding dat hij 'helemaal niet in de betekenis' is geïnteresseerd.) Het aldus ontstane vormbesef en de praktische neerslag daarvan in talrijke teksten, zinnen, halve zinnen, woorden, halve woorden, lettergrepen, letters en zelfs stukjes van letters, heeft een 'formalistisch' produkt opgeleverd, dat enig in zijn soort is en een uitwerking op lezers en beoefenaars kent welke tegelijkertijd ernstig en komisch is.

Hoewel Battus en Van Buren beiden Opperlanders zijn, bestaat er tussen die twee een zekere animositeit. Als Battus in zijn programbeschrijving vaststelt wat wel en geen Opperlands is en hij daarbij 'raadsels, charades, spelen, cryptogrammen, kruiswoordpuzzels, scrabble' enzovoort uit het Opperlands weert, begint Drs. Van Buren op de tegenover liggende pagina haar eerste bijdrage met de mededeling dat zij 'zeer gesteld op, ja welhaast verslaafd (is) aan Cryptogram en Scrabble'. Battus en Van Buren zijn als scheppingen van het brein achter dit boek kenmerkend voor het vermogen van de auteur zich in sterk contrasterende rollen en figuren uit te drukken. Al zijn beide figuren uniek, ze zijn in dit boek tevens onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hun uniciteit-in-verbondenheid strekt zich dus ook uit tot de gepubliceerde verzameling teksten, die boordevol vondsten en ingenieuze constructies zitten. Een werk als *Opperlandse Taal- en Letterkunde* kan maar een keer per halve

of hele eeuw ontstaan. De door Battus aangekondigde vierde druk in 1991 wil niet slechts een uitbreiding van het al publiek gemaakte materiaal betekenen: volgens een mededeling van de auteur wordt er naar gestreefd 'tweemaal zoveel paragrafen' op te nemen, welke de introductie van 'nieuwe procédés' zoals het ritsgram zullen inhouden. Het is daarbij de vraag of de publicatiedatum niet eerder zal vallen gezien de gestaag voortschrijdende expansie van het Opperlands.

Op het omslag van het boek komen de volgende wervende zinnen van de hand van drs. G. van Buren voor: 'Sporters en goochelaars weten hun lichaam tot het uiterste te benutten. Wetenschappers en schakers hun verstand. Opperlanders doen het met onze taal, die geen afgesleten gebruiksvoorwerp is, doch een onpeilbare bron van wonder en plezier. Word Opperlander!' Uit deze passage blijkt dat drs. Van Buren (evenals Battus) niet alleen met het Opperlands maar ook met het Nederlands uitstekend overweg kan. Behalve voor de ijver en de inventiviteit waarmee Battus en Van Buren specimina van het Opperlands hebben verzameld, bedacht en geordend, spreekt de commissie graag haar grote waardering uit voor de heldere en oorspronkelijke stijl waarin beide auteurs de Nederlandse taal- en letterkunde beoefenen. Zij draagt het boek *Opperlandse Taal- en Letterkunde* eenstemmig voor, voor de Multatuliprijs 1982.

Motivering adviescommissie Herman Gorterprijs 1980

Na de bundel *Sonnetten* (1973) heeft Jan Kuijper zich in *Oogleden* opnieuw doen kennen als een dichter die, aansluitend bij oudere poëzie, een eigen impuls weet te geven aan de ogenschijnlijk versleten sonnetvorm. Zijn werk geeft blijk van buitengewoon vakmanschap in de beheersing van bouw, ritme en rijm, en van een al even ongewone precisie in woordkeus. Het sonnet is bij Jan Kuijper geen willekeurige verpakking of versiering: de tweeledige opzet schraagt in zijn thematiek en tussen de eerste en de veertiende regel zit steevast een spanningsboog die het gehele gedicht een bijzondere spankracht verleent.

De geconcentreerde vorm strookt met de zeer aandachtige beschouwing en formulering van Kuijpers onderwerpen: deze poëzie is altijd concreet, en maakt daardoor zonder grote woorden te gebruiken kwesties van verleden en heden, droom en werkelijkheid, leven en dood, op indringende wijze kenbaar. Deze kwaliteiten: vormbeheersing, dwingende inkleding en poëtische aandacht geven aan de gedichten van Jan Kuijper, en aan *Oogleden* in het bijzonder, een onvervreembare signatuur en een in het oog vallende integriteit. Als ambachtsman, vernieuwer, en vooral als dichter pur sang, verdient Jan Kuijper, naar het oordeel van de commissie de Herman Gorterprijs 1980 ten volle.

Motivering adviescommissie Herman Gorterprijs 1982

Sedert zijn debuut in 1968 heeft Gerrit Komrij zich onder meer als dichter en essayist een zeer vooraanstaande plaats in de moderne Nederlandse letteren weten te verwerven. Wat poëzie betreft heeft hij school gemaakt en een doorbraak bewerkstelligd naar gebieden, die in de na-oorlogse letteren taboe waren geworden. Hij heeft een geheel eigen versmelting tot stand weten te brengen tussen traditie en avantgardisme, hij heeft oude vormen en rijm in ere hersteld, maar de inhoud van zijn werk, zijn stellingname in het leven, is eigentijds, en vaak deze tijd vooruit. Dit geeft zijn werk een merkwaardige spanning: de cynische romanticus en de realistische utopiër lopen elkaar voortdurend voor de voeten.

Komrij is vaak een clown genoemd, een man die nooit rechtstreeks zegt wat hij bedoelt, een nar, iemand die zich altijd camoufleert. Een man dus van antithesen en paradoxen, van de omgekeerde wereld. Van meet af lopen adynaton en oxymoron dan ook als een rode draad door zijn poëtische oeuvre. In *De os op de klokketoren* heeft hij dit hem dierbare motief van de tegenstellingen, zo gebruikelijk in de antieke, middeleeuwse en renaissancistische dichtkunst maar heden ten dage vrijwel in onbruik geraakt, tot hoofdthema gemaakt. De titel ontleende Komrij in dit geval aan de vroeg zeventiende-eeuwse dichter Théophile de Viau, wiens gedicht over de tegenstellingen aan Komrij's cyclus voorafgaat. In een twintigtal gedichten laat Komrij een ware stortvloed van paradoxen over elkaar tuimelen, telkens variërend en steeds nieuwe elementen aantrekkelijk en afstotend. Soms, als in het gedicht *Liefde* is het hele gedicht één grote antithese geworden. In gedichten als *Momentopname* en *Twee koningskinderen* gaat Komrij verder dan zijn voorgangers die deze ader volgden ooit gingen: de paradoxale instelling wordt tot noodzakelijke voorwaarde voor hoop, liefde, een beter bestaan, poëzie. In *Antipode* trekt hij zich volkomen terug uit de wereld van helderziend en welbehagen. Zelden gaan gevoel voor traditie, verlangen naar vernieuwing en de gave tot vooruitzien zo harmonisch samen, zelden ook is

De Herman Gorterprijs 1980 – groot f 7 000 – werd in april 1982 op advies van de daartoe ingestelde commissie, die bestond uit Remco Campert, R.L.K. Fokkema en Jacques Kruihof, toegekend aan Jan Kuijper voor zijn dichtbundel *Oogleden*.

De Herman Gorterprijs 1982 – groot f 7 000 werd in oktober 1982 toegekend aan Gerrit Komrij voor zijn bundel *De os op de klokketoren* (geïllustreerd door Joost Veerkamp), verschenen bij de Arbeiderspers te Amsterdam. De commissie, bestaande uit de heren J.B. Charles, A. van Dis en H. Warren motiveerde haar keuze en aanbeveling als volgt.

een bundel zó sterk rondom één gegeven geconcentreerd.
Om deze redenen meent de adviescommissie *De os op de klokketoren* van Gerrit Komrij aan te moeten bevelen voor de Herman Gorterprijs 1982.
Zij vermeldt daar graag bij haar grote bewondering voor de illustraties van Joost Veerkamp.

De Busken Huetprijs 1981 – groot f 7 000 – werd in april 1982 toegekend aan Jacques Hamelink voor zijn essaybundel *In een lege kamer een garendraadje*.
De Busken Huetprijs 1981 is bestemd voor een in 1979 of 1980 in de Nederlandse taal gepubliceerd essay of bundel essays.
De commissie, die daartoe van advies diende, bestond uit Willem Kuipers, Cyrille Offermans en Herman Verhaar.
De commissie motiveerde haar keuze als volgt.

Motivering adviescommissie Busken Huetprijs 1981

In een lege kamer een garendraadje van Jacques Hamelink, het boek dat wij voor bekroning voordragen, voldoet aan deze voorwaarden: het is een bundeling van twee omvangrijke essays – het eerste over poëziekritiek, het tweede over de taal –, gevolgd door een reeks aforistische notities getiteld *Register*, en het verscheen bij De Bezige Bij, in 1980.
Voor de essayistiek waren 1979 en 1980 goede jaren, waarin verscheidene geleerde en literaire essayisten, bekende critici en voortreffelijke columnisten bundels of beschouwingen publiceerden die voor bekroning in aanmerking komen. Wij vinden het alleen bezwaarlijk dat zij allen reeds zo vaak gelauwerd zijn of in ieder geval ruimschoots genoten hebben van publicitaire belangstelling. Daarom geven wij er de voorkeur aan, het boek van Hamelink voor te dragen, dat (evenals zijn een jaar eerder in dezelfde vorm verschenen 'Defence of Poetry' *De droom van de poëzie*), ondanks in het oog springende kwaliteiten en een inspirerend polemisch karakter, nauwelijks is opgemerkt, slechts sporadisch is besproken, en niet de discussie heeft uitgelokt die het alleszins waard is.

Het is Hamelinks grote verdienste, dat hij een van de weinigen in de hedendaagse Nederlandse literatuur is, die zich ook denkend en bezinnend verdiept in de grondslagen van zijn dichter- en schrijverschap, een visie op literatuur en een houding tegenover de taal probeert op te bouwen en er niet voor terugdeinst die te verwoorden op filosofisch niveau. Zijn verhandelingen, die ook een verhalende kant hebben, zijn waarlijk 'essays': pogingen om tot inzicht te komen, af te bakenen en helderheid te verkrijgen en verschaffen. Juist die helderheid, waar hij klaarblijkelijk een groeiende behoefte aan heeft, verovert hij ook meer en meer, zoals bijvoorbeeld blijkt wanneer men *In een lege kamer* vergelijkt met de vagere, verwarrender en ontoegankelijker voordracht 'op de weg naar de poëzie', waarmee hij in 1975 zijn selectie uit de eigen poëzie *Niemandsgedichten* besloot. Wij hopen dat de bekroning met de Busken Huetprijs hem in deze ontwikkeling zal stimuleren.

De droom van de poëzie en *In een lege kamer een garendraadje* zijn rijk aan ideeën, die uiteraard door niemand allemaal onderschreven zullen kunnen worden; sommige zijn ook nog te onuitgewerkt om al helemaal duidelijk te zijn. Maar dat neemt niet weg dat deze boeken het ten volle waard zijn dat zij gehoord worden. Hamelinks bezwaren tegen de Nederlandse poëziekritiek, de strenge maar gerechtvaardigde eisen die hij daaraan stelt, zijn oppositie tegen de moderne visie van de dichter op de taal als zijn materiaal en tegen de houding van de taal- en literatuurwetenschappen tegenover de taal en de literatuur, met daardoorheen zijn niet aflatende pleidooi voor verdieping in de creatieve traditie en haar wortels, dat alles is niet alleen van persoonlijk belang, maar in onze tijd heel actueel. Het levert een boeiend geheel op, dat uitnodigt tot meedenken en prikkelt tot tegenspraak.

Hamelink schrijft een uitstekende, beeldende en toch sobere stijl en doet noch daar noch inhoudelijk ooit enige concessie aan de gemakzucht en de behoefte aan amusement van de menigte der letterlievende lezers. Ook deze respectabele en sympathieke kant van zijn schrijverschap – zijn volkomen warsheid van elke zucht naar populariteit of goedkoop succes, die mede een keuze is voor de eenzaamheid en de ernst van de literatuur – zien wij graag eens bekrond.

De Matthijs Vermeulenprijs 1982 – groot f 7 000 – werd in oktober 1982 toegekend aan Ton de Leeuw voor zijn koorwerk *Car nos vignes sont en fleur*.
De commissie, die daartoe van advies diende, bestond uit Otto Ketting, Ernst Vermeulen en Klaas de Vries.
De aanbeveling van deze commissie luidt als volgt.

Motivering adviescommissie Matthijs Vermeulenprijs 1982

Het verheugt de commissie van de Matthijs Vermeulenprijs 1982 heel bijzonder om in een éénstemming besluit *Car nos vignes sont en fleur* van Ton de Leeuw te kunnen bekronen. Een zowel luisterrijke als uitermate delicate verklanking van delen uit het *Hooglied*, in de woordelijke Hebreeuwse tekst *Het Lied der Liederen*.

Een uitdaging juist voor onze tijd, die zo hunkert naar lyriek. Een koorwerk in Franse vertaling (ontstaan in opdracht van de ORTF): een taal die als geen andere het lyrische karakter van tekst en muziek nog eens vermag te onderstrepen...

Die tekst spreekt over slapen en ontwaken, over een vinden en weer verliezen. In dit zoeken zijn wij zo vrij een verwijzing te lezen naar de actualiteit van vandaag.

Naar een tijd die uitermate onzeker is.

Waarin als men de tekens goed leest – heel wat begrijpelijker dan die van het

Hooglied overigens – straks niets meer te zoeken valt, laat staan iets te vinden.

Maar niet alleen in sociaal-economisch opzicht is onze tijd uitermate problematisch geworden, ook in artistieke zin wordt de componist al jaren voor problemen gesteld.

Zekerheden zijn ontvallen. Want, wát men ook van de streng seriële periode van de jaren vijftig moge zeggen, niét dat coherentie ontbrak. In het ontwikkelen van het parametrische denken konden jongeren een binding vinden.

Een zekerheid.

Die ontviel onder invloed van anarchistische idealen uit de Amerikaanse School van John Cage cum suis. Daarmede verviel men in een ander uiterste, in improvisatievormen, versoepeling was al wat de (nood-) klok luidde.

Om daaruit een balans te vinden was wellicht de opdracht van de jaren zeventig. Inmiddels spoelde weer uit de Verenigde Staten de minimal music aan, maar overspoeld zoals weleer werden we niet. Een geweldige filosofische uitbouw ging er ook niet meer gepaard. Intussen smokkelde de minimalstroming de tonaliteit weer naar binnen met begrippen als meta-muziek en Nieuwe Eenvoud in het kielzog.

Al deze ontwikkelingen heeft het oeuvre van Ton de Leeuw zoekend en vindend kunnen reflecteren.

De commissie wil er echter met nadruk op wijzen, dat dit openstellen niets met modieus reageren van doen heeft (gehad).

De herkenbaarheid bleef.

Ton de Leeuw behoort tot de kleine schare van componisten die zijn signatuur behoudt, om het even, welke stijl of welke uitdrukkingswijze in het geding is.

Al ver voordat de meta-muziekrichting baanbrak oriënteerde De Leeuw zich in het verre Oosten. En het is zeker niet zo, dat hij eensklaps na een studiereis naar India in 1961 allemaal quasi-Oosterse muziek uit zijn pen liet vloeien.

Zeker, de opera *De Droom* (1963) is gebaseerd op haiku's, evenals de cyclus voor piano en sopraan *Haiku* uit hetzelfde jaar en het nog steeds uitermate indrukwekkende *Haiku II* voor een symfonische bezetting uit 1968.

Voorts spreken titels als die van het ballet *Krishna en Radha* of *Gender* voor gamelan-orkest voor zichzelf.

Anderzijds: opmerkelijk is, dat De Leeuw al in 1958 een subtiel strijkkwartet het licht deed zien, waarin de elementaire helderheid aanwijsbaar beïnvloed is door de Japanse gagaku-traditie!

Veel in de houding van De Leeuw, zijn zoeken naar sobere uitdrukkingskracht, naar een geserreerde componeertrant, naar een objectivering van de middelen in een uitbanning van de typisch Westerse expansie-zucht moest hem wel logischerwijze naar die richting voeren.

En een vleugje exotiek is herkenbaar tegen het slot van het onderhavige koorwerk, in de snelle toonherhalingen, maar of een niet ingewijdene dat als zodanig zal ondergaan is maar de vraag. Want het integratieproces is al lang voltooid, het hoort bij het gevarieerde aanbod aan 'werktuigen' dat de componist rijk is.

Die herhalingen verlenen de overwegend meditatieve klankstromen een pregnanter reliëf alvorens in de laatste sectie de muziek als een bloemknop openvouwt, in solo-frasen; wat min of meer verborgen werd gehouden breekt nu baan, lyriek-puur onverhuld.

Motivering adviescommissie Albert van Dalsumprijs 1981/1982

De Albert van Dalsumprijs is er ter bevordering van Nederlandse toneelcultuur. Een zwaar woord. Want toneelcultuur veronderstelt regelmaat, een aantal niveaus, talloze talentvolle beoefenaren en keuzemogelijkheden voor veel verschillende mensen die allemaal van toneel houden.

Van Nederlandse toneelcultuur van enige omvang kan nog nauwelijks worden gesproken, omdat genoemde noodzakelijke elementen zich zelden tegelijkertijd manifesteren. In de praktijk van het Nederlandse toneelleven is het een cultuur van eendagsvliegen, witte raven of van die ene zwaluw, waarop nog geen zomer wil volgen.

De Albert van Dalsumprijs dient voorwaarden te scheppen, waardoor het voor wat het toneel betreft onophoudelijk gaat zomeren in dit land. En dat leek lange tijd een wel erg utopisch ideaal.

Maar in het seizoen 1981/1982 heeft het plotseling gewemeld van produkties van vrijwel honderd procent Nederlandse, althans Nederlandstalige origine. Er was een duidelijke regelmaat in het aanbod en dus kon er ook worden gekozen, zelfs op heel uiteenlopende niveaus.

Dit seizoen lijkt voor de verdere uitbouw en bevordering van Nederlandse toneelcultuur dan ook van uitzonderlijk belang geweest te zijn. Eindelijk hoefde men niet meer met speciaal op mild ingestelde ogen te kijken, omdat het een

De Albert van Dalsumprijs 1981/1982 – groot f 7 000 – werd toegekend aan het **Zuidelijk Toneel Globe** voor de voorstellingen van *Hofscènes*, geschreven door Karst Woudstra. De adviescommissie bestond uit Max Arian, Guus Rekers en Siem Vroom.

productie van eigen bodem betrof. En veel minder vanzelfsprekend klonken de bekende meesmuilende geluiden, die Nederlandse toneelschrijfkunst doorgaans plegen te begeleiden.

Dit is verheugend genoeg. De commissie voor het seizoen 1981/1982 zag zich nu gesteld voor de taak, om in dat rijk voorziene domein een exponent aan te wijzen. Zij koos voor *Hofscènes*, geschreven door Karst Woudstra en in een regie van Gerardjan Rijnders, uitgebracht door **Zuidelijk Toneel Globe**.

De volgende overwegingen hebben hierbij een rol gespeeld:

Een modern beeldhouwer zal zich niet gauw aan een Piëta wagen, een schilder niet gauw aan een Madonna. Er bestaat al te veel uitmuntends op deze thema's. Voor de Don Carlos-problematiek geldt dat ook. Des te opmerkelijker is het, hoe de auteur uit het vele, zo dikwijls beproefde historische en literaire materiaal elementen wist te kiezen voor het vertellen van een zeer persoonlijk verhaal, verwoord in een historisch betrouwbare context.

De gekozen rangschikking van feiten en personages is zeer erudiet gedaan een getuigt van smaak en soberheid bij het aanwenden van artistieke middelen. In dit verband verdient het taalgebruik speciale aandacht: daaraan is elke literaire pretentie vreemd, zelfs is bij herhaling sprake van onregelmatige grammaticale en woordconstructies. Wat er staat dient zonder voorbehoud de dramatische situatie, die zichtbaar gemaakt wil worden. In die zin is het stuk zeker ook een sterk pleidooi voor de autonomie van de dramatische kunst ten opzichte van de literatuur.

Net als bij de Piëta's en Madonna's vanouds het geval was, is het Don Carlos-gegeven uitermate geschikt gebleken om sterren bij te laten stralen. Aan de hand van *Hofscènes* leverde een uitmuntende combinatie van auteur, regisseur, spelers en ontwerper (Paul Gallis) het bewijs, dat de problematiek ook als ensemble-creatie zeer goed uit de verf kan komen en alle partijen recht doet wedervaren.

Tot die partijen dient ook het publiek te worden gerekend. Er valt van stuk en voorstelling op allerlei niveaus te genieten. De zo persoonlijk gestelde problematiek van het stuk hoefde niet globaal of vervaagd te worden gepresenteerd om daardoor een groter publiek te bereiken.

De commissie acht *Hofscènes* in de voorstelling van Globe als toneelgebeurtenis dan ook alleen een typisch Nederlandse, omdat het dat nu eenmaal is. Voor het overige acht zij het zonder voorbehoud een werkstuk van internationaal niveau, en juist daardoor van uitzonderlijk belang in het kader van een autonome, vanzelfsprekende en volwassen Nederlandse toneelcultuur. De prijs wordt daarom graag toegekend aan Zuidelijk Toneel Globe voor zover medewerkers daarvan waren betrokken bij de totstandkoming van de productie.

Het bestuur van de stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst heeft grote waardering voor de zorgvuldigheid waarmee de adviescommissie voor de **Merkelbachprijs** te werk is gegaan. Het wil het voorstel de prijs toe te kennen voor twee afzonderlijke bouwwerken echter niet overnemen.

Het reglement voor de Merkelbachprijs schrijft voor, dat deze prijs wordt toegekend voor één bouwwerk, en het bestuur wil daarvan vooralsnog niet afwijken.

Het heeft met de adviescommissie overlegd en voorgesteld uit de beide bouwwerken er één te kiezen en voor bekroning voor te dragen.

De adviescommissie geeft er echter de voorkeur aan haar advies te handhaven.

Het Fondsbestuur heeft daarop – overeenkomstig het reglement – besloten in 1982 de prijs niet toe te kennen, en een nieuwe adviescommissie in te stellen.

Motivering adviescommissie Merkelbachprijs 1982

De commissie, bestaande uit P.J. Bakker, R.J. Groeneveld en F. van Klingeren, brengt haar rapport uit onder het motto 'Het scheppen van de leegte'.

Na talrijke informaties, excursies en discussies is het de commissie duidelijk geworden, dat enerzijds de bouwkundige realiseringen in de laatste drie jaren op zeer uiteenlopend terrein zijn gelegen, zowel qua bestemmingen, omvang als gecompliceerdheid van het programma van eisen; dit maakt vergelijkingen tot een hachelijke zaak.

Anderzijds worden diverse projecten meer en meer in fasen ontwikkeld en voltooid, hetgeen de beoordeling in relatie tot voltooide, uit-ontwikkelde projecten storend beïnvloedt.

Voorzover onder deze omstandigheden nog van objectiviteit kan worden gesproken, hebben wij bovendien men te moeten constateren, dat in de 'buit' van de laatste drie jaren niet een bepaald gebouw duidelijk excelleert boven vele andere, hetgeen als een positieve ontwikkeling zou mogen worden gezien. Op grond van deze overwegingen hebben wij besloten om: niet zozeer een bepaald gebouw of bouwwerk te selecteren, maar hebben wij getracht na te gaan, of zich ook binnen het Amsterdamse territorium ontwikkelingen hebben voorgedaan, die van betekenis kunnen zijn voor toekomstige gedachtenontwikkelingen en concepten, en waarop juist door het verlenen van deze prijs meer aandacht zou kunnen vallen.

Het is wel bijna vanzelfsprekend, dat het bij de 'filosofie achter het bouwen' gaat om een vertraagde afspiegeling van gedachten, die zich elders in de samenleving al eerder een veelal spontaner aftekenden.

Juist in de op continuïteit en duurzaamheid gerichte sector van het bouwen wordt hetgeen zich bijvoorbeeld in de filosofie of in de literatuur c.q. de muziek aankondigt moeilijk 'overgenomen', laat staan dat het bouwen zich – behoudens in enkele korte perioden – tot kristallisatiepunt binnen de samenleving opwerkt.

A. Bodon in samenhang met het bureau D.S.B.V. voor het jarenlang werken in diverse stadia aan het RAI-congres en tentoonstellingscentrum en voor de nieuwste hallen in het bijzonder, waarbij met name door de perfecte beheersing van ruimten, gebruik en constructies van het geheel een weldadige blijheid en lichtvoetigheid afstraalt en binnen zijn wanden onder zijn dak, een wervelende openbaarheid aanbiedt c.q. opwekt; als aan de architecten A. van Herk en Nagelkerke enerzijds en de architect H. Hertzberger anderzijds van de gezamenlijk leefstraat in de Haarlemmer Houttuinen voor de door hun opgeroepen openbaarheid, complementair aan het wonen. Wij hopen, dat het verlangen naar een verdergaande openbaarheid zich in de toekomst zal manifesteren en tot vele nieuwe oplossingen zal leiden, Amsterdam, zijn burgers, zijn het waard.

De Wibautprijs 1981 – groot f 5 000 – werd in april 1982 toegekend aan het planbureau **Bouw-es-wat-anders**.

De commissie, die daartoe van advies diende, bestond uit de heer C. de Vries, mevr. E. Ferkov en mevr. W. Gevers Deijnoot.

De aanbeveling tot de prijstoekenning werd als volgt gemotiveerd.

Motivering adviescommissie Wibautprijs 1981

De plangroep ontstond in 1975 als reactie op het plan voor de bouw van een groot hotel. Dit was geprojecteerd op de plaats van het Huis van Bewaring, het Kantongerecht en Paradiso. Een hoogst merkwaardige plek in de stad. Enerzijds een natuurlijke voortzetting van het Vondelpark, anderzijds een begrenzing van de oude binnenstad.

In stedenbouwkundige en verkeerstechnische zin een gecompliceerd punt, omringd door gebouwde vormen van zeer uiteenlopende aard. In historische en culturele zin heeft het gebied altijd een belangrijke functie vervuld.

Bouw-es-wat-anders heeft in de jaren 1975 haar naam eer aangedaan: zij wist de belangstelling van de Amsterdamse bevolking te wekken voor het probleemgebied. De eerdere ontwikkeling van het gebouw van de Vrije Gemeente tot Paradiso heeft hierbij stimulerend gewerkt.

De groep verwierf de steun van een zevental architecten (waar ter wereld werden zeven onafhankelijke architecten bereid gevonden belangeloos samen te werken?) en ging alternatieve plannen voor het complex bundelen. Verder trok deze 'publieke inmenging in het wel en wee van de stad' onder meer de aandacht van studenten van verschillende studierichtingen en leerlingen van allerlei lagere, middelbare en technische scholen.

Dezen hebben in de totale gedachtenvorming een belangrijke rol gespeeld. Er ontstond gaandeweg een zich steeds verder verdiepende samenwerking van de gemeenteraad van Amsterdam met **Bouw-es-wat-anders**. Dit leidde ertoe dat B & W van de gemeenteraad de opdracht kregen om een inspraakprocedure te starten en in overleg met de bevolking plannen te maken, aantrekkelijk voor alle Amsterdammers, jong en oud, rijk en arm, slijk en sjofel.

Tijdens het maken van plannen kreeg de voormalige gevangenis reeds een sociale en culturele functie.

Een uniek proces, dat waarschijnlijk en hopelijk er toe zal leiden dat hier, op de grens van oude en nieuwe stad, een soort permanente kleine bouwplaats ontstaat, die zich steeds weer richt naar de in de loop der jaren zich wijzigende behoeften.

De Kho Liang Ie-prijs 1982 – groot f 7 000 – werd op advies van de daartoe ingestelde commissie, die bestond uit mevrouw J. de Pauw en de heren R.J. Kras en W. Bertheux, toegekend aan het ontwerpteam van de **N.V. Océ-Van der Grinten**. Het ontwerpteam bestaat uit de heren L. Lücker, H. Robertus en J. Lippinkhof.

Motivering adviescommissie Kho Liang Ie-prijs 1982

De adviescommissie heeft naar aanleiding van de opdracht allereerst enige uitgangspunten geformuleerd over industriële vormgeving. Deze uitgangspunten zijn aangevuld met specifieke criteria, waaraan een mogelijke kandidaat zal moeten voldoen. Vervolgens zijn suggesties voor kandidaten gedaan. Uiteindelijk is een keuze gemaakt.

Wij stellen U voor de prijs toe te kennen aan de **ontwerpafdeling van de N.V. Océ-Van der Grinten**, fabrikant van lichtdruk- en kopieerapparatuur en de voor deze apparaten benodigde chemicaliën en beeld dragers.

Het ontwerpteam bestaat uit: Louis Lücker (hoofd), Hans Robertus en Johny Lippinkhof. Het hoofdbedrijf is gevestigd in Venlo, waar ook de ontwerpafdeling is ondergebracht.

Het is niet goed mogelijk om tot in detail de overwegingen te beschrijven welke de commissie tot deze voordracht gebracht hebben. Een globale motivatie is echter op te stellen en geeft naar onze mening voldoende inzicht in het totaal aan overwegingen.

De uitgangspunten over industriële vormgeving zijn als volgt samen te vatten: Industriële vormgeving wordt in toenemende mate een multi-disciplinair taakgebied, waarin technische en ergonomische, esthetische, bedrijfskundige en markttechnische specialismen een gelijkwaardige inbreng hebben. Industriële vormgeving dient een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van nieuwe producten of produktsystemen, die gebaseerd zijn op nieuw ontwikkelde kennis (innovatie).

Industriële vormgeving dient in het bedrijf integrerend deel te zijn van het directiebeleid en als zodanig ontwikkeld, gesteund en gestimuleerd te worden.

Houttuinen. Het schraagt op andere wijze hetzelfde begrip 'openbaarheid'. Bij de Houttuinen was de straat de leegte, de openbaarheid; in de RAI ligt het spel van openheid en ontmoeting binnen.

De perfecte samenhang tussen soms betoverende constructies en vormgeving, en het opvangen van de constructies in een architectonische vorm, die de constructies nog fascinerender doen lijken dan ze al zijn, hebben hun hoogtepunt gevonden in de nieuwste hallen.

Zij sleept de toeschouwers mee van de ene ruimte naar de andere, met een geresigneerde voornaamheid, nergens nadrukkelijk en gewild, en als vanzelf ontstane blijheid en lichtvoetigheid suggererend, die in Amsterdam in bijvoorbeeld het Apollo-complex en de Openluchtschool in de Cliastraat zijn voorloper vindt.

Het is een bouwspel, dat alle aandacht vraagt voor zijn leegte en daarmee zelfs coquetteert via zijn structurering, constructie en architectuur.

Een leegte, die op zich zelf al indrukwekkend is en die juist daardoor oproept tot gebruik, voor een veelzijdig binnengebieden, dat de bouwkosten als het ware moet dekken en het op de hoofdstad gerichte stroom toeristen, technici, kooplieden en wetenschappers moet stimuleren, en zodoende de stadseconomie dient.

De uitverkochte zalen onderstrepen de juistheid van de opvattingen van bouwheer, architect en exploitant.

Behalve deze stadgerichte stroom van bezoekers heeft het RAI-complex uiteraard ook een niet geringe lokale functie. De successen van het optreden van het Concertgebouworkest en de Nieuwjaarrecepties van het Gemeentebestuur beklemtonen zijn en hun rol in de openbaarheid.

Helaas zijn de exploitanten en architecten in de loop der tijden blijkbaar gedwongen geweest hun dromen over de afleesbaarheid van het binnengebieden van buitenaf bij te stellen:

In de vol beglaasde eerste hallen, met name de hoofdhal, bleven de gordijnen gaandeweg steeds vaker dicht, zelfs op die tijden waar binnen geen manifestaties plaats vond (als het gordijn om het voetbalveld), zodat het rondlopen op het voorplein niet wordt geïnviteerd; alles blijft scherp doelgericht.

Het is in dit verband jammer, dat de kans om ook het voorplein te integreren bij zijn recente reconstructie, niet is benut.

Het is niet meer geworden dan een ornament plus parkeergelegenheid, waarop bezoekers zich vanuit de stad via een relatief smalle zone naar de entree's bewegen.

De verluchtingen op de plein-enclave voor het congresdeel draagt ons inziens niet bij tot een soepeler binnen/buiten-relatie en de aanvoer van de gasten via het openbaar vervoer wikkelt zich niet af met een vanzelfsprekendheid, die elders in het complex zo perfect is, dat hij bijkans onopgemerkt blijft.

Men blijft dromen over voorruimten, die best af en toe een afspiegeling zouden vormen van hetgeen 'onderdaks' gebeurt, c.q. die zich tijdelijk binnenshuis zouden kunnen voortzetten in wisselende hallen; een voorplein in beweging?

Wij willen niet verhelen, dat onze keuze van het 'fenomeen' een moeilijk probleem heeft opgeroepen, namelijk de 'tenaam stelling'.

Het moge waar zijn, dat de wanden van een leegte, waar uit ook samengesteld, evenals de vloeren en al dan niet bekroond met onbedekte, bewolkte of andersoortige hemelen op zich en in samenhang en samenspel met objecten en werktuigen des vermaaks en der verlusting, aansprakelijk zijn voor het vrije(tijds) gedrag.

Het is niet te loochenen, dat de vaak onbekende habitus van de bezoeker, getroffen of gebruiker, alsmede het aantal zijner medespelers een even machtige factor voor welslagen betekent.

Het moet wel gezegd worden, dat de resultaten van studies terzake nog niet of nauwelijks berekenbaar schijnen en dat het zo is, dat wat vandaag functioneert, morgen is lamgelegd.

Dit kan echter geen vrijbrief opleveren voor een veronachtzaming van een coördinerende visie, die op dit moment nog veelal schijnt te mankeren.

Aangezien de Merkelbachprijs een 'bouw'prijs, ja zelfs een 'architectuur'prijs is en onze opgave luidde: 'een architect, die...' en wij ons niet als een uitzonderlijk deel van de natie beschouwen en dus evenzeer behept zijn met nostalgisch ontzag voor orde en continuïteit en met gevoel voor traditie, achten wij ons verantwoord enkele, reeds beroepsmatig creatieven te moeten onderscheiden, waarbij de aantekenen:

een willekeurige en kortstondige commissie kan niet alle medespelers kennen en wegen.

Gelet op onze uitvoerige beschouwing, menen wij unaniem, dat de Merkelbachprijs 1982 zou moeten worden toegekend aan zowel architect

'De stad is *niet* zoals de hut of het huis, gemaakt om zich te beschutten tegen weer en wind en om kinderen voort te brengen, hetwelk zaken zijn, die de enkeling betreffen, maar zij werd gemaakt *om zaken van 't algemeen te bespreken'*.

Dit was, wat we op onze excursies vonden in één van de nieuwste revaluaties: de Haarlemmer Houutuinen.

Zoals eerder uiteengezet, willen we ons niet in de eerste plaats richten op architectuur en planvorming van het gebouwde, maar hebben we ons meer bezig gehouden met de ontstane buitenruimte.

Wij denken hierbij vooral aan de ruimte, die tussen de zeer plastische 'achterkant' van de blokken van Hertzberger en de veel stillere, fraai gevormde 'voorkant' van de woningen van Van Herk en Nagelkerke is ontstaan. Een ruimte die inviteert tot duizend kleine activiteiten, die normaliter niet ontstaan: activiteiten, die we slechts kennen uit de Zuidelijke landen, de stoelen, de tafel en de bank op straat, de was die erboven vrolijk wappert, de kinderen die spelen op de trappen en het gesprek met burens en voorbijgangers vanaf de balcon, zelfs over de 'straat' heen.

De trap als zitmeubel en de ruime balcon als zonneplaatsen. Een oase van rust en stille beweging stimulerend voor een levensvorm, gebaseerd op meer contact met naasten, op meer levensblijheid, een zekere lichtvoetigheid en minder haast.

In elk geval kan deze leefplek als een oase in de Amsterdamse revaluaties worden beschouwd, een voorbeeld wijzend naar een verdere ontluiking van het begrip 'openbaarheid'.

De ons inziens geslaagde poging om te trachten hier de openbaarheid in de samenleving te doen herleven, heeft de commissie niet de ogen doen sluiten, dat de plattegronden van de woningen op de begane grond hiervoor hun tol hebben betaald. Het uit de woningen nemen van de bergingen kan uiteraard stimulerend werken op het gebruik van de openbare ruimte, maar ons lijkt het fenomeen 'berging' geen bron tot inspiratie te zijn geweest.

Het is evenzeer duidelijk, dat als de openbaarheid indringend wordt gestimuleerd, aan het straatmeubilair hogere eisen dan gebruikelijk zullen moeten worden gesteld ter ondersteuning.

Parallel aan de binnenstraat ligt één van de oudste winkelstraten van Amsterdam met de meest uiteenlopende, meest kleinschalige winkels; een gebied dat zich goed heeft kunnen handhaven.

Zij heeft door de renovaties nog belangrijk aan kracht gewonnen en beïnvloedt harerzijds het leven aan de binnenstraat.

Het blijft daarbij de vraag, of de verbindingen van deze twee elementen niet duidelijker en krachtiger zouden zijn geweest als zij, in plaats van via poortgebouwen, door middel van open verbindingen tot stand waren gekomen. Voor zover wij hebben kunnen kennisnemen van de wordingsgeschiedenis van deze belangrijke revaluatie van het stedelijk leven, lijkt het ons, dat er enkele momenten zijn geweest in het proces, waarop de openbaarheid nog doeltreffender was vorm gegeven.

Ontmoeting en presentatie in openbaarheid, in ongedwongenheid en de confrontatie met oude en bekende zaken uit verre landen, en nieuwe technieken, de botsing van culturen en het kennis nemen van nieuwe ontwikkelingen, is de facto ook een belangrijke 'raison d'être' van het RAI-congres en tentoonstellingscentrum, een complex, dat sedert de in gebruikneming in 1961 door miljoenen uit binnen- en buitenland werd bezocht. Een levenskrachtig groeisel, dat vele malen aan verschillende zijden op interessante wijze werd uitgebreid en waaraan recentelijk een drietal hallen werd toegevoegd van uitzonderlijk fraaie constructie, terwijl naast een weinig passende reconstructie van het voorplein, nog een eveneens opmerkelijk geconstrueerde parkeergarage onderaards werd toegevoegd.

Het complex is aan twee zijden min of meer begrensd door een wat stijve in zichzelf teruggetrokken woonbebouwing uit de jaren dertig en daarvan gescheiden door een drukke vierbaans-stedelijke-autoweg.

Aan de derde zijde leunt het tegen een onbetekenend water, alleen gebruikt bij watersporttentoonstellingen en een enkele keer voor aanvoer van 'bruiloften en partijen-gangers'.

De resterende zijde wordt afgesloten door de ringweg om Amsterdam en de Schiphol-spoorbaan.

Het is duidelijk, dat van een wisselwerking buurt/object moeilijk sprake kan zijn; destijds waarschijnlijk niet is overwogen en daardoor juist op deze plek is neergezet, waar de toevloed van gasten en exposanten eenvoudig en klaar is, wars van enig gekronkel, wars van enige verwondering.

Alle spanning richt zich op hetgeen men binnen verwacht aan te treffen.

In feite is het RAI-complex de omkering van het gebeuren in de Haarlemmer

Misschien is in het algemeen onze geest toch nog onbeweeglijker dan steniger materie, die in elk geval van tijd tot tijd belangrijke 'verbouwingen' toelaat. De Froe schreef wel heel optimistisch: 'bij een snelle ontwikkeling zullen de on-aangepasten de aangepasten aanpassen', maar het zou kunnen zijn, dat hij het tempo van de ontwikkeling van menselijke geest ietwat heeft overschat...

Het is ook het probleem van het bouwen in 'open gaten' en in vervallen buurten. Als dan toch nog 'een nieuw Eden' wordt aangedragen komt voor zeer velen niet de vraag naar voren: 'hoe realiseren we dat', maar reeds uit kwantitatieve gronden: 'wat doen we met alles wat we al hebben, met onze belendingen door onze grootvaderen in opperste solidariteit vervaardigd en waaraan we ons zo lang hebben vergaapt'.

Het is duidelijk: het bouwbedrijf is niet per definitie gericht op lichtvoetigheid, levensblijheid en geluk.

Temeer heeft het ons verheugd, dat wij via realisaties in 'onze' periode toch deze aspecten hebben kunnen waarnemen.

De fenomenen, die de commissie heeft willen uitlichten, zijn:

A Het fenomeen van de steeds grotere *klonten* c.q. de verklontering met de daarbij behorende perfectionering in wisselwerking met steeds betere verkeersmogelijkheden. Klonten, die juist daardoor in toenemende mate in 'splendid isolation' geraken.

Wij noemen er een paar:

het medisch centrum A.M.C.

het congres/tentoonstellingscentrum RAI

de verkeersmachinerie op en om Schiphol

de grote nieuwe werkgebieden aan de Amstel en het IJ

de recreatiebossen Zuid, West en Noord; sommige overschrijden in hun excentriciteit zelfs het Amsterdamse grondgebied.

B De revaluatie van het *wonen in de binnenstad* en de 19e eeuwse wijken:

onder andere aan de gouden grachten

op de vrijgevallen terreinen van handel en industrie

via de renoveringen in de diverse wijken

C Het versterken van de *functies in en van de binnenstad*

zoals de zich tot theaterstraat ontwikkelde Nes

de herstructureringen op het B.G. - en W.G.-terrein

het gebruik van de vroegere emplacementen voor scheepvaart, industrie en

spoorwegen langs de oevers van het IJ

Waarschijnlijk is het in de aanhef genoemde motto geparenteerd aan het begrip 'openbaarheid'.

Openbaarheid kan ontstaan als het te ver doorgeschoten privatisme, cumulerend in perfectionisme en egoïsme door de afzondering die daardoor ontstaat, het begrip 'samenleven' zelf dreigt aan te tasten.

Als de straat niet meer wordt opgevat als 'transportband', liefst met gesepareerde stroken, maar weer wordt benut voor het totaal gebeuren met flaneer- en ontmoetingspunt.

Als de geperfectioneerde haast van transportsystemen plaats maakt voor ontspanning en ontmoeting enzovoort.

Het is mede om reden van openbaarheid, dat wij bij nader inzien de onder C genoemde processen uit onze beschouwingen hebben laten vallen.

Er lag de uitspraak van de Westduitse regisseur Peter Stein naar aanleiding van de voorgenomen theatersluitingen, ook bij onze burens: 'wie de theaters sluit vernietigt de stad', die zou dienen gelezen te worden in zijn verder reikende betekenis: wie de samenleving wil versterken dient het theater te stimuleren, het theater als spiegel en stimulans van stedelijk leven...

Het fenomeen van een groeiende theaterstraat was boeiend genoeg, maar wij bemerkten, dat blijkbaar nog steeds het adagium geldt, dat ook de (toneel) cultuur wordt geacht zich slechts te ontwikkelen en te laten genieten na de kassa te zijn gepasseerd en achter gesloten deuren, in perfecte stilte voor schouwers, zodat het openbare leven, anders dan bijvoorbeeld bij de *comedia del arte*, er minimaal door wordt beïnvloed om van de omgekeerde bevruchting niet te spreken.

De overige items onder C waren nog niet concreet.

Het is een verheugend neveneffect van de komst van talrijken uit Zuidelijke landen, dat het begrip openbaarheid hierdoor fors is gestimuleerd.

Wij denken dan niet alleen aan de dagmarkten, waar het aangeboden pakket belangrijk is uitgebreid en aan de eethuizen, die in aantal verdubbelden, maar vooral aan hergebruik van de straat voor flaneerdoeleinden – hoewel soms misschien ook gedwongen door slechte huisvesting en eenzaamheid – voor sport, spel en discussie en voor demonstratieve doeleinden de stad schijnt op te leven naar zijn oorspronkelijke bestemming zoals Ortega y Gasset die beschreef:

Deze standpunten hebben geleid tot de volgende criteria voor de toekenning van de prijs:

De Kho Liang le-prijs is een typisch Nederlandse toekenning en zal dus bij voorkeur toegekend worden aan een Nederlandse ontwerper of bedrijf. Zonder afbreuk te willen doen aan de betekenis van de zelfstandig voor de industrie werkende ontwerper, of uit gebrek aan respect voor de ontwerper die in eigen beheer zijn ontwerpen produceert, meent de commissie dat het een goede zaak zou zijn wanneer de gebruikelijke anonimiteit van het bedrijfs-ontwerpteam een keer doorbroken zou worden.

Bij voorkeur aan de ontwerp- en/of ontwikkelingsafdeling van een Nederlands bedrijf.

Het bedrijf dient complete producten of produktsystemen te vervaardigen waardoor de ontwikkeling door het bedrijf zelf wordt uitgevoerd.

De producten van het bedrijf dienen innovierend te zijn en de ontwerpafdeling dient daarin belangrijk bij te dragen.

Het ontwerpbeleid van het bedrijf dient integraal deel van het directiebeleid te zijn en dat reeds langere tijd te zijn.

Motivering van de keuze:

Het in de aanhef genoemde bedrijf Océ-Van der Grinten, voldoet in alle opzichten aan de opgestelde criteria en uitgangspunten.

De commissie is van mening dat toekenning van de prijs niet dient ter bekroning van een bepaald produkt, al zou de meest recente produktserie (1900 serie) daar zeker voor in aanmerking komen.

De prijs is bedoeld ter erkenning van het ontwerpbeleid en het niveau van ontwerpen, zoals zich dat al jaren (ruim twintig jaar) manifesteert in series lichtdruk- en kopieerapparatuur van mondiaal niveau, ontwikkeld in het bedrijf met eigen patenten en met een vormgeving die zich positief onderscheidt tussen de andere merken.

Vooraf de technische, ergonomische, functionele en esthetische aspecten zijn geïntegreerd tot een optimaal produkt met een bijzonder hoog kennisniveau.

Motivering adviescommissie H.N. Werkmanprijs 1982

– De vormgeving van een krant – het is niet iets waar ‘grafisch’ of ‘vormgevend grafisch Nederland’ erg warm voor loopt. Wij kennen weliswaar ook in ons land verschillende uitgaven die de geschiedenis van de Nederlandse krant of perswezen behandelen maar een duidelijk overzicht van de typografische geschiedenis van de Nederlandse krant bestaat er tot op heden niet. En ook in de toch al schaarse meer algemene literatuur over typografie en grafische vormgeving wordt weinig of geen aandacht besteed aan de vormgeving van de krant. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Engeland waar een groot typograaf en kenner van de geschiedenis van de typografie Stanley Morison, er een standaardwerk over schreef.

De krant is er bij ons dus gewoon en ontleent haar visuele identiteit hoofdzakelijk aan de specifiek typografische behandeling van de titel, bij voorkeur met behoud of wel haast accentuering van het imago van een lange traditie... De verdere opmaak geschiedt vanuit een redactioneel vastgestelde ordening in belangrijkheid van nieuws en zo ontstaat dan het overigens ook niet altijd te versmaden wanordelijke typografische beeld van onze kranten.

‘Het uiterlijk van eene courant moet zijn: dat er orde en regelmaat, maar toch afwisseling, in de zetwijze heerst dat onnodige witte ruimten vermeden worden en dat de letter duidelijk leesbaar zij.’

Zo staat het in *Van leerling tot zetter* in 1914 door drukkerij De nieuwe tijd uitgegeven, maar zelfs dit zo simpel gestelde typografische uitgangspunt wordt zelden of nooit bereikt.

Mocht er al eens een toonaangevende vormgever aangetrokken worden dan komt deze toch ook niet veel verder dan het aangeven van bepaalde richtlijnen over letterkeuze en indeling, maar waar onder druk van de harde praktijk ook al weer spoedig van wordt afgeweken.

Met de invoering van het Cultureel Supplement – een soort wekelijkse culturele nieuwsbrief bij NRC/Handelsblad – in 1970, zette een nieuwe ontwikkeling bij de Nederlandse krant in, als was het Handelsblad eigenlijk al begonnen met een aan kunst gewijd supplement.

Van meet af aan werd er naar een zich van de dagelijkse krant onderscheidende vorm gezocht. Bij het Handelsblad functioneerde Karst Jan Zwart aanvankelijk als vormgever, na de fusie van NRC en het Algemeen Handelsblad werd **Kees Endenburg** belast met de opmaak van het CS na als gewoon opmaakredacteur bij de Nieuwe Rotterdamse Courant werkzaam te zijn geweest. En nu nog vrijwel wekelijks treft men zijn uit kleine schreefloze kapitalen gezette naam aan als vormgever van het Cultureel Supplement.

De H.N. Werkmanprijs 1982 – groot f 7 000 – werd in december 1982 toegekend aan **Kees Endenburg** als waardering voor zijn vormgeving van het Cultureel supplement van NRC/Handelsblad. De commissie, die daartoe van advies diende, bestond uit mevr. A. Stroeve, Baer Cornet en Walter Nikkels.

Met een wekelijkse frequentie dus heeft Kees Endenburg de lezers van die krant – maar ook jongere collega-vormgevers bij andere kranten – een eindeloze reeks typografische varianten laten zien op een zeven koloms basisstramien, die een diep inzicht verraden in wat de kwaliteit van krantentypografie kán zijn. Opvallend bij de door Kees Endenburg vormgegeven pagina's is ook het raffinement van de toepassing van het illustratieve materiaal.

Door de haast vanzelfsprekende beheersing van deze twee componenten – typografie van de tekst en de verwerking van het beeldmateriaal – ontstaat er een prachtige architectuur van grijswaarden tot soms het diepe zwart, spaarzaam verlevendigd door de toepassing van een steunkleur.

Met een geïnspireerde vormgeving, de wetmatigheden binnen de typografie en ook de inhoud respecterend, tart hij tegelijkijd de systematiek en roept zo bewust spanningsmomenten op. Maar dit alles met een zeldzaam gevoel voor evenwicht tussen de objectieve doelstellingen van typografie en zijn persoonlijk 'handschrift' als typograaf.

De commissie stelt voor, hem voor dit oeuvre, wat jammer genoeg een wegwerp- en daarmee ook een wat onderschat oeuvre is, de H.N. Werkmanprijs 1982 tot te kennen.

De oorkonden werden door een lid van de desbetreffende adviescommissie uitgereikt aan **Jan Boerman** (Matthijs Vermeulenprijs 1981), **Jan Kuijper** (Herman Gorterprijs 1980), **Willem Jan Otten** (Herman Gorterprijs 1981), **Doeschka Meijnsing** (Multaalulprijs 1981), **Jacques Hamelink** (Busken Huetprijs 1981), **Walter Nikkels** (H.N. Werkmanprijs 1981), **Bas Pruyser** (Kho Liang le-prijs 1981), **Scholengroep toneelgroep Centrum** (Albert van Dalsumprijs 1980/1981), en aan **Planbureau Bouw-es-wat-anders** (Wibautprijs 1981).

De bijeenkomst werd tenslotte ongedwongen voortgezet in de tuinzaal. De achtergrondmuziek werd verzorgd door het **damessalonorkest Nostalgie**.

Prijsuitreiking

Ter gelegenheid van het uitreiken van de oorkonden behorende bij de prijzen op het gebied van de kunst die in 1981 door het Fondsbestuur werden toegekend, vond op vrijdag 14 mei 1982 om 20.00 uur een bijeenkomst plaats in het Stedelijk Museum, Paulus Potterstraat 13 te Amsterdam.

Voorafgaande aan de uitreiking van de oorkonden trad het **Nieuw Ensemble** onder leiding van Otto Ketting op in een speciaal programma en voerde daarin de volgende composities uit:

- a Venus en Adonis-suite (1981) van Theo Loevendie
- b Nieuw Werk (première) van Guus Janssen
- c Traject (première) van Luc Brewaeys
- d Sextet (1980-1981) van Joël Bons

verslag

Amsterdams Fonds voor de Kuns

1982